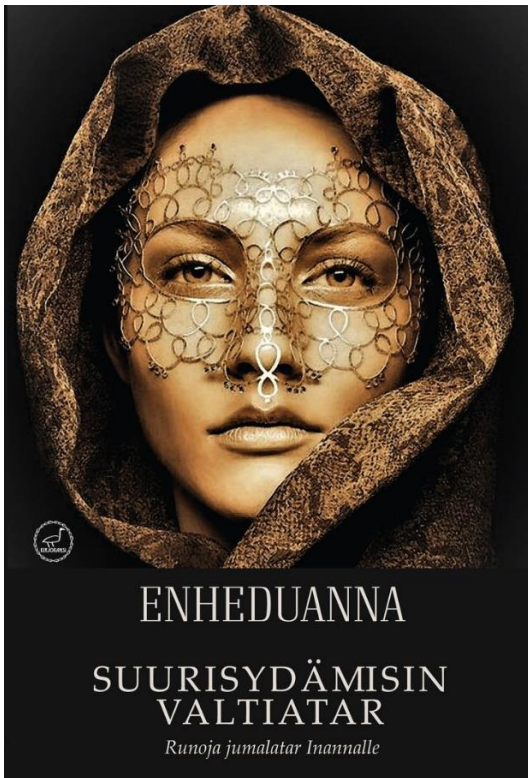

Voimaannuttavaa puhetta naisille vai patriarkaalista yhteisöä säilyttäviä riittitekstejä?

Teuvo Laitila
Itä-Suomen yliopisto

Enheduanna. Suurisydämisin valtiatar. Runoja jumalatar Inannalle. Betty de Shong Meadorin englanninkielisestä käännöksestä suomentanut Minna Ronkainen. Joensuu, Kirjokansi 2021, 89 s.

Yhdysvaltalainen jungilainen terapeutti Betty de Shong Meador julkaisi vuonna 2000 kolme yleismesopotamialaisen jumalatar Inannaan liittyvää hymniä nimellä *Inanna, lady of largest heart*. Käännökseen sisältyvän laajan johdannon perusteella Meador näyttäisi tuntevan muinaisen Lähi-idän kulttuuriperintöä ja kieliä, joten englanninnosta voi pitää tiettyyn rajaan asti luotettavana.

Toisaalta Meador ilmoitti kääntäneensä tekstit "[with a] poetic licence" (2000, 87) sekä tiettyyn tarkoitukseen eli apuvälineeksi ihmisessä jungilaisen terapian mukaan olevan feminiinisen ulottuvuuden ymmärtämiseen ja vahvistamiseen. Hänen mukaansa (2000, 48) Enheduanna etsi runoissa "the transformative role emotion plays in the individual". Samoin hän tulkitisi

(2000, 91) hymnien puheen Inannasta olevan perimiltään Enheduannan, ja ylipäättänsä naisen, oman henkisyden etsintää. Tämä sisältää oletuksen, että Enheduanna olisi eräänlainen psykoanalyttikko, joka ”käytti” feminiinisen itsen arkkityyppiä, Inannaa, omaan voimaantumiseensa.

Meadorin hymnikäännökset, mutta ei niiden johdanto, ovat nyt ilmestyneet suomeksi. Suomentajana on savontajanakin tunnettu Minna Ronkainen, ja suomennos on saanut nimen *Suurisydämisin valtiatar: runoja jumalatar Inannalle*. Niin otsikko kuin runosuomennoksetkin ovat uskollisia englanninkieliselle alkutekstille.

Enheduanna on arvonimitys. Se tarkoittaa hallitsijaa (*en*, nimike on sukupuolineutraali), joka on taivaan paras koriste (hedu’anna). Hän oli Inannan ylipapitar sekä kuunjumala Nannan-Sueenin papitar. Hän on yksi harvoista nimeltä mainituista sumerilaisen kirjallisuuden naishahmoista. Arkeologit löysivät hänen nimissään kirjoitettuja hymnejä monien muiden sumerilaisien tekstien joukossa Urin kaupungista nykyisestä Etelä-Irakista vuonna 1927.

Tutkijat pitävät Enheduannaa Sumeria suurvaltana seuranneen Akkadin valtakunnan perustajan, Sargonin, tyttärenä. Täten hän olisi elänyt noin 2200-luvulla ennen ajanlaskumme alkua. Ei tiedetä varmuudella, kirjoittiko hän itse nimissään säilyneet tekstit, joista on säilynyt 42 Akkadin eri tempeleille osoitettua hymniä, nyt suomennetut kolme ylistyslaulua jumalatar Inannalle ja yhtä monta hymniä Nannalle. Se, että hänen nimissään on säilynyt monia tekstejä, viittaa kuitenkin siihen, että hän oli merkittävä hahmo tai ainakin tunnettu ja arvostettu nimi.

Johdannossa suomentaja seuraa Meadorinin tulkintaa, jossa hymnit nähdään feminiinisuuden voimaannuttamisena ja sanoo runojen olevan Enheduannan pidäkkeetöntä tunteiden ilmausta ja taidetta. Tämä on kuitenkin vain yksi lukutapa, ja todennäköisesti melko kaukana runojen kirjoittamisajan tulkinnoista. Assyrologi Niek Veldhuis (2004) esimerkiksi katsoo sumerilaisen runouden yleisinä tavoitteina olleen alamaisia yhdistävän yhteisen historiakäsityksen ja yhteisten rituaalien luomisen, säilyttämisen ja välittämisen, ja toteaa, että runoja voi pitää myös opetusteksteinä, joilla tuleville papittarille opetettiin heidän tehtäviään. Tämän lukutavan sivuuttaminen toteamuksella, että suomennos on tarkoitettu ei-akateemisille lukijoille, ei mielestäni ole perusteltua. Suomentajan ei olisi tarvinnut kirjoittaa kattavaa johdantoa sumerilais-akkadilaiseen uskonnolliseen maailmaan, mutta muutama kappale konteksteista, joihin tutkimus sijoittaa ne, olisi ollut lukijalle avuksi.

Suomennosvalikoiman ensimmäinen runo, ”Inanna ja Ebih”, kuvaa Inannan ja Ebih-nimellä personifioidun vuoren kaksintaistelua. Runon kaksi ensimmäistä osaa, ”Loitsu” ja ”Ylistys hänelle”, ylistävät Inannan mahtia. Tämä on vihollisen murskaaja, villi härkä ja tulinen leijona, joka lyö vihollisen. Määreet perustelevat, miksi Inanna on ”Taistelun kuningatar” ja miksi runon esittäjä sanoo palvovansa häntä.

Kolmannessa osassa Inanna ilmaisee halunsa pakottaa kunnioituksen puutetta osoittanut Ebih alistumaan vaikka väkivalloin. Neljännessä osassa, joka on runon laajin, ”kaikkietävä kertoja” kuvaa Inannan käyntiä taivaan hallitsijan ja jumalten päämiehen Anin luona. Inanna kertoo tälle aikeistaan ja pyytää tämän ”siunausta”. An kieltäytyy, jolloin Inanna raivostuu ja ryntää pois ja käy luonnonvoiman tavoin Ebihin kimppuun. Runokuvauksessa Inanna ravistelee vuorta kuin kaislakimppua, ja hänestä huokuva kuumuus murentaa sen. Osan lopussa voittoisa jumalatar kuitenkin tunnustaa raivoisalla taistelullaan kiistämänsä perinteisen patriarkaalisen vallan viittaamalla ”isä Eniliin”, myrskyn jumalaan, jonka nuija ja kirves auttoivat Inannan voittoon.

Meador (2000, 51) tulkitsee Inannan raivostumisen Anin kieltäytymisen jälkeen Enheduannan pyrkimykseksi luoda ”a new hierarchy of the gods”. Kirjoittajan aikeita on vaikea rekonstruoida, mutta historiallisesti katsoen Inannan korostaminen hymnin neljännessä osassa Ania mahtavampana voi ilmentää tämän aiempaa roolia ei vain maan hedelmällisyyden, vaan myös taivaan ja ”tuonelan” valtiattarena. Tällaisesta roolista löytyy viitteitä arkeologisesta aineistosta.

Hymnin viimeisessä osassa Inanna kuvaa voittonsa kunniaksi rakentamaansa temppeliä samoin kuin melko yksityiskohtaisesti temppelipalvelijoiden toimintaa ja rituaalivälineistöä, joten sitä voi pitää oppaana rituaalien toimittamiseen.

Toinen runo, ”Suurisydämissin valtiatar”, on pitkä ylistyshymni Inannalle. Meador (2000, 85) näkee hymnin heijastelevan aikaa, jolloin ”central deities were goddesses”. Tekstin alussa tuodaan esille ylipapittaren mahti toteamalla Inannan toiminnan ylittävän Anin vallan ja sanomalla hänen, ei Anin, tuomitsevan jumalia. Samoin Enlil ei tekstin mukaan voi määrätä kohtaloita ilman Inannaa, pelottavankiehtovaa tyrannia, joka ”ajaa takaa, vääntää, sokaiset silmät” siltä, joka ei tottele häntä. Tällainen perinteisen miesten vallan haastaja epäilemättä sopii myös naisseuden voimaannuttamiseen, mutta liittyy muinaisessa kontekstissaan myös kuolemaan ja hedelmällisyyteen, Inannan ”valtapiiriin” kuuluneisiin asioihin, jotka ”pyhän vihan” tavoin ovat mesopotamialaisessa mytologiassa patriarkaatin vallan ulottumattomissa.

Runo jatkuu rituaalihymnillä, jota voi kutsua nuoren naisen ja nuoren miehen initiaatiomenoiksi temppelipalvelukseen, kuten suomentajakin toteaa. Tekstikohta antaa ymmärtää, että vihittävät naiset ”löytävät” itsestään maskuliinisen ja naiset feminiinisen ulottuvuuden, animuksen ja animan, jotka Jungin mukaan ovat kaikissa ihmisissä luontaisesti. Tämä ”androgynisyys” on sumerilaisessa mytologiassa Inannan yksi ominaispiirre, joten voidaan sanoa, että vihittävistä eräässä mielessä tulee riitin myötä Inannan kaltaisia. Kaltaistuminen tapahtuu hymnin mukaan ”transsissa”, jolloin he laulavat lauluja Inannan raivon lepyttämiseksi. Tämä selittää, miksi initiaatiomenot on hymnissä yhdistetty Inannan hurjuuden ja vallan kuvaukseen.

Toisen runon loppupuolen muodostavat kolmannessa persoonassa esitetty pitkä Inannan valtapiirin kuvaus ja henkilökohtaisen tunnustuksen tapainen Enheduannan puhe. Kuvauksessa Inannan toimialaan kuuluu kaikki, niin myötä- kuin vastoinkäymiset ja elämä – tai hedelmällisyys – ja kuolema. Historiallisesti tämä ”kaikkivaltaisuus” voidaan nähdä metaforisena tapana kertoa se, että Inannan temppeli, eräiden muiden tärkeiden temppelien tapaan, vastasi maanviljelykselle elintärkeiden kastelukanavien hoidosta ja siten väestön elintarpeiden saannista.

Hymnin päättää Enheduannan nimissä puhuva ylipapitar, joka aluksi sanoo olevansa sydämes-tään omistautunut Inannalle, siis miespuoliselle jumaluudelle. Tämän jälkeen alkutekstistä puuttuu 20 riviä. Nähtävästi niissä siirrytään puhuttelemaan Inannaa, sillä aukkokohdan jälkeinen runon loppu on Inannan ylistystä. Aukkoisen teksti pohdiskelee näin eri jumaluuksien välisiä valtasuhteita.

Kolmas hymni, ”Inannan ylistys”, jatkaa siitä, mihin toinen päättyi. Runon alkupuolella ylipapitar puhuttelee Inannaa kuvaten tätä luonnonvoimaksi, joka on ylhäisin niin taivaassa kuin maan päällä, samalla kertaa kaiken tuhoaja ja luoja. Ylistyksen jälkeen teksti vaihtuu ylipapit-

taren oman tilanteen valitukseksi, joka nykytutkimuksen mukaan perustuu historiallisiin tapahtumiin, Lugalanne-nimisen miehen johtamaan kapinaan, jonka yhteydessä Enheduanna syrjäytettiin tai heitettiin ”kuolleiden joukkoon”, kuten asia tekstissä dramatisoidaan. Enheduannan raivostuminen on ymmärrettävää, olihan hän poliittisesti ja taloudellisesti merkittävän temppelin johtaja. Ylipapitar vetoaa Inannaan, jotta tämä pyytäisi Ania auttamaan häntä. An lähettää Inannan tuhoamaan Lugalannen. Näin kolmas hymni on eräänlainen peilikuva ensimmäiselle, jossa An kieltäytyy hyväksymästä Inannan taistelua Ehibiä vastaan. Nyt Inanna saa ”korkeimman” luvan käyttää ”pyhää raivoaan”, mikä samalla vihjaa, että nyt patriarkaalinen jumal maailma on saanut Inannan raivoisuuden jollakin tavalla hallintaansa.

Suurisydämissin valtiatar sopii niille, jotka Meadorin tavoin etsivät tapoja tutkiskella, peilata ja kehittää tai voimaannuttaa omaa henkisyttään. Ne, jotka ovat kiinnostuneita uskontohistoriasta, hymnien rituaalikäytöstä, saavat etsiä täydentäviä tulkintoja. Kuitenkin riippumatta siitä, mitä runoista etsii, ne kannattaa lukea, sekä Meadorin uutta etsivällä ja yksilöä painottavalla että runojen konteksteja ja sosiaalisia vaikutuksia kysyvällä tavalla. Tällainen monilukutapa jatka Inanna-runouden omaa perinnettä, jossa yksilö sekä uusintaa että uudistaa yhteisöä, jossa hän toimii.

Kirjallisuus

Meador, Betty de Shong

2000 *Inanna, lady of the largest heart. Poems of the Sumerian priestess Enheduanna*. Austin: University of Texas Press.

Veldhuis, Niek

2004 *Religion, literature and scholarship*. Leiden: Brill.